KAUPPAKAMARI

LAUSUNTO
12.10.2022

Eduskunnan talousvaliokunta
Viite: HE 154/2022 vp

LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2023

Talousvaliokunta on pyytänyt Keskuskauppakamarilta asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023. Keskuskauppakamari kiittää mahdollisuudesta lausua ja esittää huomioinaan seuraavaa.

YLEISTÄ

Hallitus esittää vuoden 2023 talousarvion määrärahoiksi 80,5 miljardia euroa. Talousarvioesitys on noin kahdeksan miljardia euroa alijäämäinen, mikä katetaan ottamalla lisää velkaa. ***Keskuskauppakamari on huolestunut julkisen talouden epätasapainosta ja valtion velkaantumisen jatkumisesta kestämättömällä tasolla.*** Hallitukselta puuttuu uskottava keskipitkän aikavälin suunnitelma julkisen talouden kestävyyden parantamiseksi. Näköpiirissä ei ole julkisen talouden alijäämän paranemista enää jatkossa.

Koronasta ja Venäjän hyökkäyssodasta johtuva velkaantuminen on ollut ymmärrettävää. Keskuskauppakamari kuitenkin huomauttaa, että velkaantumista on aiheutunut myös kriiseistä täysin riippumattomista hallituksen harkinnanvaraisista toimista, mukaan lukien hallitusohjelman toimet kuten valtiovarainministeriön syyskuun talouskatsauksesta selviää (kts. kuvio).

Keskuskauppakamarin katsoo, että velan ottaminen kriisin keskellä uusien pysyvien menojen rahoittamiseksi ei ole ollut perusteltua. Velkaantumisen vastapainoksi olisi vähintäänkin pitänyt toteuttaa merkittävästi vaikuttavampia ja kunnianhimoisempia uudistuksia esimerkiksi työllisyyden vahvistamiseksi. Vaikka työllisyyden kehitys on ollut hyvää, liittyy työllisyyden parantamiseen ja kasvuun edelleen merkittäviä rakenteellisia ongelmia.

Keskuskauppakamari on huolissaan siitä, että loppuvuonna 2022 ja vuonna 2023 hidastuva talouskasvu ei tule tarjoamaan vetoapua julkisen talouden rahoitusaseman kohenemiselle vaan tulee johtamaan alijäämän kasvun kiihtymiseen. Julkinen talous pysyy selvästi alijäämäisenä myös tulevina vuosina. Julkinen velka suhteessa bruttokansantuotteeseen kasvaa valtiovarainministeriön mukaan arviolta hieman alle 73 prosenttiin vuoden 2023 aikana. Keskuskauppakamari painottaa, että ilman julkista taloutta vahvistavia toimia velkasuhde jatkaa kasvuaan koko 2020-luvun ajan.

Keskuskauppakamari huomauttaa, että valtionvelan korkoriski on edelleen kasvussa.

Vuoden 2023 lopussa talousarvion mukaisen valtionvelan arvioidaan olevan noin 156 miljardia euroa, mikä on noin 56 prosenttia suhteessa BKT:hen. Keskuskauppakamari on huolissaan valtionvelan kasvavista korkomenoista.

Valtionvelan korkomenoiksi arvioidaan n. 1,5 miljardia euroa vuonna 2023, mikä on n. 1 miljardi euroa enemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Keskuskauppakamari huomauttaa, että arvio korkomenoista ensi vuonna voi olla liian optimistinen. Kasvava velka muodostaa Suomelle korkoriskin, ja ilman talouden tasapainottamista myös korkomenot tulevat kasvamaan lähivuosina eksponentiaalisesti.

Keskuskauppakamari pitää valtionvelan määrää ja kehitystä huolestuttavana, kun otetaan huomioon Suomen talouden rakenteelliset ongelmat kuten väestön ikääntyminen sekä heikko pitkän aikavälin väestöennuste, jotka heikentävät huoltosuhdettamme tulevina vuosina.

Keskuskauppakamari arvioi, että velkaantuminen, syvenevä julkisen talouden kestävyysvaje sekä riittämättömät toimenpiteet julkisen talouden tasapainottamiseksi luovat näkymän siitä, että kansalaisten ja yritysten verorasitus on vaarassa kasvaa. Tällainen näkymä ei houkuttele yrityksiä investoimaan ja työllistämään vaan vähentää Suomen kilpailukykyä ja houkuttelevuutta yksityisten investointien kohteena.

KESKEISET HUOMIOT TALOUSARVIOESITYKSESTÄ LIITTYEN ELINKEINOELÄMÄN TOIMINTAYMPÄRISTÖÖN

Pula osaavasta työvoimasta estää yritysten kasvua – Ongelma muuttumassa kroonisiksi

Kauppakamareiden tuoreen jäsenyrityskyselyn mukaan noin 70 prosenttia yrityksistä kokee pulaa tai paljon pulaa osaavasta työvoimasta. Noin puolet yrityksistä arvioi, että pula osaavasta työvoimasta on rajoittanut yrityksen kasvua ja liiketoimintaa. Osaajapula ei näytä hellittävän lähitulevaisuudessa, sillä noin puolet yrityksistä ilmoitti, että rekrytointitarve kasvaa tai kasvaa merkittävästi seuraavan puolen vuoden aikana. Kun rekrytointitarpeen kehitystä kysyttiin 2–3 vuoden aikajänteellä, ilmoitti noin 70 prosenttia yrityksistä, että rekrytointitarve kasvaa tai kasvaa merkittävästi. Keskeisimmät rekrytointihaasteet johtuvat yritysten mukaan vähäisistä hakijamääristä, hakijoiden vähäisestä työkokemuksesta tai soveltumattomasta koulutuksesta sekä

kannustinloukuista ja työvoiman liikkuvuuteen liittyvistä haasteista. Kysely tehtiin vuoden 2022 syyskuun lopulla ja siihen vastasi noin 1800 yritystä useilta eri toimialoilta ympäri Suomea.

Keskuskauppakamari pitää osaavan työvoiman saatavuuteen liittyviä haasteita merkittävänä uhkana talouskasvulle ja kilpailukyvyn kehittymiselle. Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ja sen vaikutukset yleiseen suhdannetilanteeseen ovat vaikuttaneet varsin vähän osaavan työvoiman tarpeeseen. Hidastunut talouskasvu ja jopa taantuman uhka eivät ole isossa kuvassa merkittävästi vähentäneet yritysten tarvetta osaavalle työvoimalle. Keskuskauppakamarin arvion mukaan väestörakenteen muutoksesta johtuva työikäisen väestön vähentyminen johtaa siihen, että osaavan työvoiman saatavuuden haasteet eivät hellitä aiemmin totutulla tavalla matalasuhdanteen aikana. Yrityksillä on huutava pula osaavasta työvoimasta nyt ja lähivuosien aikana osaavan työvoiman tarpeen ei ennakoida vähenevän.

Keskuskauppakamarin mielestä on hyvä, että talousarvioesityksessä on huomioitu osaavan työvoiman saatavuuden haasteet keskeisenä ongelmana. Talousarvioesitys sisältää kannatettavia toimenpiteitä osaajapulaan vastaamiseksi, mutta toimenpiteiden laajuus ja mittaluokka ovat ongelman kokoluokkaan nähden liian vaatimattomia.

Keskuskauppakamari edellyttää, että Suomessa otetaan käyttöön kaikki keinot, joilla voidaan vastata osaavan työvoiman tarpeeseen nyt ja tulevaisuudessa. Toimia tarvitaan erityisesti osaamisperusteisen maahanmuuton lisäämiseksi merkittävästi nykyisestä. Lupaprosesseja tulee sujuvoittaa esimerkiksi ottamalla käyttöön sähköinen tunnistautuminen sekä poistamalla saatavuusharkinta.

TKI-verokannustin ja panostukset yritysten kanssa tehtävään TKI-toimintaan kannatettavia

Keskuskauppakamari pitää erittäin tärkeänä kansallista tavoitetta nostaa TKI-panostukset neljään prosenttiin suhteessa BKT:een.

TKI-investoinnit luovat uusia kasvun mahdollisuuksia ja mahdollistavat yritysten kehittymisen ja pärjäämiseen globaalissa kilpailussa. Julkisella TKI-rahoituksella pitää madaltaa yritysten kynnystä tehdä TKI-investointeja ja vivuttaa yksityistä TKI-rahoitusta. TKI-toiminta ei voi toimia pelkästään julkisen TKI-rahoituksen varassa, eikä julkinen sektori voi liikaa ohjata TKI-toiminnan kohdentamista ja sisältöjä. Yritysten innokkuuteen tehdä TKI-investointeja vaikuttaa keskeisesti se, kuinka houkutteleva ja kilpailukykyinen toimintaympäristö Suomi kokonaisuutena on. Toisin sanoen pelkkä julkisen TKI-rahoituksen lisääminen ei johda yksityisten TKI-investointien kasvuun, mikäli Suomi toimintaympäristönä ei ole kilpailukykyinen.

Keskuskauppakamari on huolissaan siitä, että talousarvioesityksessä ei ole esitetty selkeää arviota TKI-panostusten riittävyydestä kansallisen tavoitteen saavuttamiseksi 2030. Talousarvioesityksen mukaan valtion TKI-rahoitus pienenee ja TKI-rahoitusintensiteetin ennustetaan putoavan vuoden 2022 0,93 prosentista 0,85 prosenttiin. TKI-rahoituksen kokonaisuuden seuraamisen tekee hankalaksi se, että osa TKI-panostuksista tulee EU:n elpymisvälineen kautta.

Keskuskauppakamari esittää, että tulevissa talousarvioissa esiteltäisiin TKI-rahoituksen kokonaisuus vielä selkeämmin ja samalla annettaisiin yksityiskohtaisempi arvio pysyvän TKI-rahoituksen riittävyydestä suhteessa kansalliseen tavoitteeseen kasvattaa TKI-menot neljään prosenttiin suhteessa BKT:hen.

Pidämme Suomen Akatemian myöntövaltuuksien kasvattamista 56,5 miljoonalla eurolla hyvänä, mutta huomautamme siitä, että Business Finlandin myöntövaltuudet eivät juuri kasva ja ilman EU:n elpymisvälineestä osoitettua rahoitusta ne jopa pienenisivät. Keskuskauppakamarin näkemyksen mukaan juuri Business Finlandin rahoituksen kasvattaminen olisi keskeinen toimenpide yritysten näkökulmasta.

Keskuskauppakamari tukee esitystä säätää TKI-rahoituslaki, joka määrittelee valtion TKI-panostuksen suhteessa BKT:een vuodesta 2024 eteenpäin. Samoin tuemme pidemmän aikavälin rahoitussuunnitelman laatimista sekä TKI-verovähennyksen käyttöönottoa. Pidemmän aikavälin rahoitussuunnitelman osalta painotamme sitä, että sen pitää olla uskottava ja toteuttamiskelpoinen. ***TKI-verovähennyksen osalta pidämme tärkeänä, että verovähennys on yritysten näkökulmasta mahdollisimman laaja ja hallinnollisesti kevyt.***

Ostovoima tukemiseen ja sähkön korkeaan hintaan liittyvät toimet

Keskuskauppakamari pitää tärkeänä, että kansalaisten ostovoimaa tuetaan kuluttajahintojen nopean nousun vuoksi. Toimet sähkön hinnannousun kompensoimiseksi on perusteltu, jotta kotitaloudet selviävät. Keskuskauppakamari haluaa nostaa esille, että tuet eivät ratkaise energiakriisin juurisyytä ja ovat apuna vain väliaikaisia. Keskuskauppakamari huomauttaa, että myös yritykset tulevat olemaan vaikeassa tilanteessa.

KESKUSKAUPPAKAMARI

Johanna Sipola
Johtaja